

Enskild motion

Motion till riksdagen: 2014/15:340

av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (M)

Hemliga tvångsmedel

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om användning av hemliga tvångsmedel i förundersökningar som gäller övergrepp i rättssak och mened.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om telefonavlyssning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjlighet för de rättsvårdande myndigheterna att ”hacka” datorer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjlighet för de rättsvårdande myndigheterna att använda hemlig, elektronisk övervakning av fordon.

Motivering

Vid utredningen av vissa brott står s.k. hemliga tvångsmedel till de rättsvårdande myndigheternas förfogande. Hemliga tvångsmedel är postkontroll, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (som inte innefattar att man tar del av innehållet i t.ex. telefonsamtal, utan bl.a. uppgift om vem som ringer till vem), hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Användandet av dessa tvångsmedel är av rättssäkerhetsskäl omgärdat av ett omfattande regelverk. Bland annat förutsätter användandet av tvångsmedlen tillstånd från domstol och de får bara användas vid brott av viss svårighetsgrad.

Postkontroll får användas om det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller mer. Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning förutsätter att förundersökningen gäller ett brott som har ett minimistraff om två års fängelse eller vars straffvärde kan antas överstiga två år. Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation förutsätter att förundersökningen gäller ett brott som har ett minimistraff om fängelse i sex månader eller vissa andra brott, t.ex. barnpornografibrott. Hemlig rumsavlyssning kan användas vid förundersökning avseende brott som har ett minimistraff om fängelse i fyra år, eller vissa andra allvarliga brott, t.ex. grovt narkotikabrott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fyra års fängelse.

Hemliga tvångsmedel kan vara av avgörande betydelse för att klara upp allvarliga brott. Ett problem som har påtalats från åklagarhåll när det gäller utredning av grov organiserad brottslighet är att det vanligen inte är tillåtet att använda hemliga tvångsmedel i en förundersökning som gäller övergrepp i rättssak (t.ex. hot mot vittnen) eller mened. För båda dessa brott av normalgraden stadgas att straffet ska vara fängelse i högst fyra år. Det innebär att minimistraffet formellt är det kortaste fängelsestraff som kan utdömas, nämligen 14 dagar. Vid ringa brott är straffet böter eller fängelse i högst sex månader. Vid grovt brott är straffet fängelse i lägst två eller högst åtta år.

Det är ovanligt att dessa brott av normalgraden ger två års fängelse, vilket innebär att det endast är vid misstanke om grovt övergrepp i rättssak och grov mened som hemliga tvångsmedel kan komma i fråga.

Övergrepp i rättssak är ett allvarligt brott som innebär ett angrepp på rättsväsendets funktionsmöjligheter. Mycket tyder på att hot mot vittnen tyvärr blivit vanligare, inte minst i mål som rör grov, organiserad brottslighet. Också mened är ett allvarligt brott som hotar rättssystemets möjligheter att fungera och som kan ha blivit vanligare, t.ex. i kölvattnet av den grova organiserade brottslighetens framväxt. Det kan därför finnas skäl att lyssna på de åklagare som menar att det borde vara möjligt att använda hemliga tvångsmedel även i förundersökningar som gäller övergrepp i rättssak och mened.

Det kan lösas antingen genom att man särskilt föreskriver att tvångsmedlen, eller vissa av dem, får användas vid utredning av de båda brotten, eller genom att man inför ett straffminimum på två års fängelse för de båda brotten.

Mot utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel står självklart integritets- och rättssäkerhetsaspekter. Vi menar dock att intresset av en effektivare bekämpning av viss allvarlig brottslighet innebär att man noga bör utreda om det trots integritets- och rättssäkerhetsaspekterna kan vara motiverat att genomföra de föreslagna lagändringarna.

Ett annat problem som har lyfts fram är att beslut om hemlig avlyssning vad gäller telefoni avser ett angivet telefonnummer. En del kriminella personer byter dock telefonnummer ofta och varje gång ett byte sker måste en ny ansökan om tillstånd till avlyssning lämnas in och bifallas innan avlyssning av det nya numret får genomföras. Det finns därför skäl att överväga om det vore lämpligt att göra det möjligt att besluta om hemlig avlyssning av antingen ett visst telefonnummer eller av alla telefonnummer som innehas eller kommer att innehas av en viss person (dvs. knyta tillståndet till personen och inte till ett visst telefonnummer). Mot detta står självklart rättssäkerhetsintresset att beslut om hemliga tvångsmedel måste avse väl avgränsade åtgärder och frågan blir om det är möjligt att göra beslut som knyts till person och inte till telefonnummer tillräckligt väl avgränsade.

Ytterligare en fråga som vi har mött är att det borde införas regler som tydligt gör det möjligt för polisen att i hemlighet bereda sig tillträde till att ("hacka") en dator eller annan elektronisk utrustning, t.ex. för att undersöka innehållet i datorn eller installera programvara som gör det möjligt att kontinuerligt ta del av datorns innehåll. Det är angeläget att polisen har möjlighet att använda även avancerade tekniska hjälpmedel för att bekämpa grov brottslighet, samtidigt som en avvägning mellan intresset av åtgärderna och intresset av att skydda människors integritet måste göras.

I samband med att vi träffat poliser har bättre möjligheter att övervaka gängmedlemmars fordon efterfrågats. Genom en tydligare möjlighet att bedriva hemlig fordonsövervakning, t.ex. genom att förse fordon med gps-sändare, skulle polisen bättre än idag kunna följa hur dessa kriminella grupper arbetar. Frågan är ett av de ämnen som tas upp i Polismetodutredningens slutbetänkande Särskilda spaningsmetoder (SOU 2010:103). Betänkandet bereds inom Justitiedepartementet. Det är angeläget att förslagen i betänkandet snarast blir föremål för lagstiftning.

Andreas Norlén (M)

Finn Bengtsson (M)